



กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเป้า

อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกตคิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการ ดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชนและในตัวของผู้รู้เอง หากมีการ สืบ ค้นหาเพื่อศึกษา และนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกันเกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุค ตามสมัย ได้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

๑. ความรู้และระบบความรู้ ภูมิปัญญาเป็นระบบความรู้ที่ไม่ถือว่าเป็นวิทยาศาสตร์ชั้นนั้นใน การศึกษา เรื่องภูมิปัญญาจะเข้าไปดูว่าชาวบ้านรู้อะไรอย่างเดียวไม่พอ ต้องศึกษาว่าเขาเห็นสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นได้ อย่างไร

๒. การสั่งสมและการกระจายความรู้ ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสมและการกระจายความรู้โดยการ น า ความรู้มาบริการคนอื่น เช่น หมอพื้นบ้าน สั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวคนๆ หนึ่ง ซึ่งมีกระบวนการที่ท า ให้ เขาสั่งสมความรู้ เราควรศึกษาด้วยว่ากระบวนการนี้เป็นอย่างไรหมอคนหนึ่งสามารถสร้างหมอคนอื่น ๆ ต่อมา ได้ อย่างไร

๓. การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้มีสถาบันถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา แต่พบว่า มี กระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อน ถ้าเราต้องการเข้าใจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เราต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอด ความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

๔. การสร้างสรรค์ การปรับปรุงระบบความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ได้ถูก ปรับเปลี่ยนความรู้และระบบความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง

ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑. เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่อดีตอันยาวนานจนกลายเป็นวิถีชีวิตประจ าวนของ ตนเอง และชุมชนตลอดมา

๒. เป็นมรดกทางสังคมที่ได้จากการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาของกลุ่มคน

๓. เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์

๔. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการด ารงชีวิตและการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

5. เป็นแนวทางน ำไปสู่การปรับตัวของชุมชน ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ แบบพึ่งตนเองของชุมชน

๖. ช่วยเพิ่มความสมดุลระหว่างธรรมชาติสิ่งแวดล้อมกับประชาชน

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑. **ด้านเกษตรกรรม** หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับ เทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน วนเกษตร เกษตรธรรมชาติ ไร่นาสวนผสม และสวนผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตร ด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต การแก้ไขปัญหาโรคและแมลง และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม กับการเกษตร เป็นต้น

๒. **ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม** หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูป ผลิตผล เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็น กระบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิต และการจำหน่าย ผลิตผลทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

๓. **ด้านการแพทย์แผนไทย** หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกัน และรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง ทางด้านสุขภาพ และอนามัยได้ เช่น การนวดแผนโบราณ การดูแล และรักษา สุขภาพแบบพื้นบ้าน การดูแลและรักษาสุขภาพแผนโบราณไทย เป็นต้น

๔. **ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุล และยั่งยืน เช่น การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำ และป่าชุมชน เป็นต้น

๕. **ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน** หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสม และ บริการกองทุน และธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตรา และโภคทรัพย์ เพื่อส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน เช่น การ จัดการเรื่องกองทุนของชุมชน ในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ และธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น

๖. **ด้านสวัสดิการ** หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคน ให้เกิดความ มั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน การ จัดระบบ สวัสดิการบริการในชุมชน การจัดระบบสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นต้น

๗. **ด้านศิลปกรรม** หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทศนศิลป์ คีตศิลป์ ศิลปะมวยไทย เป็นต้น

๘. **ด้านการจัดการองค์กร** หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานขององค์กรชุมชน ต่างๆ ให้ สามารถพัฒนา และบริหารองค์กรของตนเองได้ ตามบทบาท และหน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการ องค์กรของ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

๙.ด้านภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท เช่น การจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรต หนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ เป็นต้น

๑๐.ด้านศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความ เชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคล และสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีชาว เป็นต้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local WisDom) หมายถึง พินความรู้ความสามารถที่ผ่านกระบวนการคิดโดยใช้สติปัญญาของคนในท้องถิ่น มีการเรียนรู้การถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งจนเกิดผลดีงาม มีคุณค่า มีประโยชน์สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่

1) **ด้านเกษตรกรรม** คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการกลั่นกรอง/การปลูกสัตว์/การประมง/การป่าไม้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ โคกหนองนา เป็นต้น

2) **ด้านหัตถกรรม** คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานฝีมือหรืองานช่างที่ทำด้วยมือและอุปกรณ์อย่างง่ายโดยไม่ใช่เครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต เช่น งานจักสาน งานแกะหนังตะลุง งานทอผ้าด้วยมือ งานเย็บปักถักร้อย การทำหัวโขน เป็นต้น

3) **ด้านอุตสาหกรรม** คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานที่ใช้ทุน แรงงาน และเครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต โดยมีเป้าหมายการ เช่น การทำเครื่องเรือนจากไม้แปรรูป (โต๊ะ/เตียง/ตู้) การแปรรูปจากสิ่งต่างๆ จากยางพารา เป็นต้น

4) **ด้านการแพทย์ไทย** คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เช่น การหัตถเวชกรรมไทย (การนวดแผนไทย /การนวดประคบสมุนไพร) การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค การผดุงครรภ์พื้นบ้าน เป็นต้น

5) **ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นต้น

6) **ด้านศิลปกรรม** คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้านและการนันทนาการ เช่นการขับร้องเพลงอีแซว ลำตัด ลิเก หมอลำ โนราห์ เป็นต้น

7) **ด้านภาษาและวรรณกรรม** คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น ภาษาโบราณ ภาษาถิ่น หนังสือตำรา ตำหรับอาหาร งานประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เรื่องสั้น นวนิยาย นิทาน บทเพลงต่าง ๆ เป็นต้น

8) **ด้านอื่น ๆ** เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม อาหารไทย อาหารพื้นบ้าน เป็นต้น

ด้านเกษตรกรรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเกษตรกรรม

- ข้อมูลส่วนบุคคล

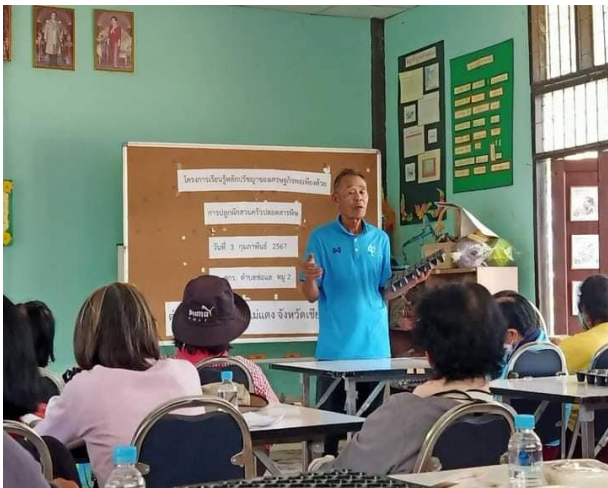
ชื่อ-สกุล นายสมศักดิ์ กันยะดีบ

ที่อยู่ 49/2 บ้านแพะ หมู่ 5 ต. บ้านเป้า อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

- ความชำนาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศูนย์การเรียนรู้พึ่งตนเอง เกษตรผสมผสาน ครั้วเรือดั้นแบบ เศรษฐกิจพอเพียง

ลักษณะภูมิปัญญา : นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในสวน ไร่ นาของตนเอง ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพรวมถึงปุ๋ยหมักที่ทำเอง มาใช้จนมีผลผลิตที่ดีและปลอดภัยจากสารเคมี และสามารถสร้างรายได้แก่ครอบครัวและให้ความรู้กับชุมชนต่างๆ ได้



ด้านหักถกรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหัตถกรรม

- ข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อ-สกุล นางมาลา สมเพาะ

ที่อยู่ 76/1 บ้านดง หมู่ 7 ต. บ้านเป้า อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

- ความชำนาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น : จักรสานพลาสติก /หวาย /ไหมพรม

ลักษณะภูมิปัญญา : ประดิษฐ์สิ่งของโดยวิธีการจักสานพลาสติก นำมาทำเครื่องใช้ในบ้าน กระเป๋า ตระกร้า และของใช้ต่างๆ



ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหัตถกรรม

- ข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อ-สกุล นายบุญช่วย อุปันท์รุ่งเรือง

ที่อยู่ 90 บ้านดง หมู่ 7 ต. บ้านเป้า อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

- ความชำนาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น : จักรสานไม้ไผ่ / ชะลอม / ตะกร้า

ลักษณะภูมิปัญญา : ประดิษฐ์สิ่งของโดยวิธีการจักสานไม้ไผ่ นำมาทำเครื่องใช้ในบ้าน ชะลอม ตะกร้า และของใช้ต่างๆ



ด้านการแพทย์ไทย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการแพทย์ไทย

- ข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อ-สกุล นางอำไพ คำน้อย

ที่อยู่ บ้านแม่เดิม หมู่ 2 ต. บ้านเป้า อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

- ความชำนาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น : นวดแผนโบราณ

ลักษณะภูมิปัญญา : นวดแผนโบราณ เช่น นวดคลายเส้น นวดจับเส้นเนื้อ ทำลูกประคบ



ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อ-สกุล โจน์ จันใด

ที่อยู่ บ้านแม่ใจ หมู่ 1 ต.บ้านเป้า อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

- ความชำนาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น : เก็บเมล็ดพันธุ์พืชให้มีความหลากหลาย สร้างความสมดุลอย่างยั่งยืน

ลักษณะภูมิปัญญา : สร้างทรัพยากร สร้างความอุดมสมบูรณ์ สร้างความหลากหลายทาง

พันธุกรรมและเมล็ดพันธุ์พืช และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและ

ยั่งยืน โดยได้เก็บเมล็ดพันธุ์พืชให้มีความหลากหลาย สร้างความสมดุลระหว่างป่าและพื้นที่ปลูก

ป่าเพื่ออนุรักษ์พันธุ์ไม้และจัดสรรพื้นที่ทำกินอย่างเหมาะสมและยั่งยืน



ด้านศิลปกรรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปกรรม

- ข้อมูลส่วนบุคคล

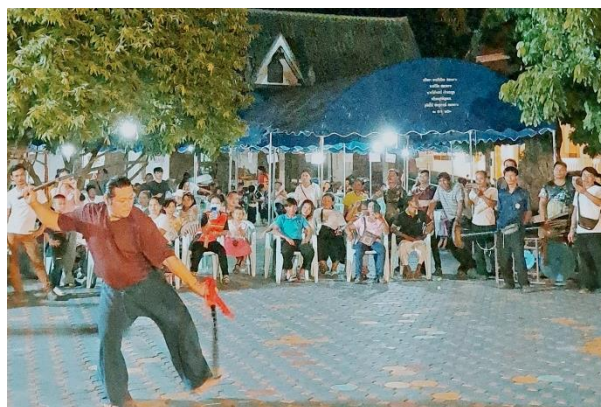
ชื่อ-สกุล นายป๊อวิ สามสี

ที่อยู่ บ้านแม่เลิม หมู่ 2 ต. บ้านเป้า อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

- ความชำนาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น : ผลงานศิลปะสาขาต่างๆ

ลักษณะภูมิปัญญา : จัดทำงานศิลปะต่างๆ เช่น นาฏศิลป์ ดนตรี กีตศิลป์ นันทนาการ ประเพณีและความเชื่อ



ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปกรรม

- ข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อ-สกุล สมบัติ ปัญชาเมฆ หรือ บัวขาว ปัญชาเมฆ

ที่อยู่ บ้านแม่โจ้ หมู่ 1 ต.บ้านเป้า อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

- ความชำนาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศิลปะการต่อสู้ ศิลปะแม่ไม้มวยไทย

ลักษณะภูมิปัญญา : มวยไทย มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากบรรพชน ที่ได้รับการสืบทอดมา
สู่ชนรุ่นปัจจุบัน เป็นศิลปะการต่อสู้และการป้องกันตัว โดยใช้วัยวะทุกส่วนเป็นอาวุธได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ



ด้านอื่นๆ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านอื่นๆ

- ข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อ-สกุล นายนิพนธ์ ยุคณธร

ที่อยู่ หมู่ 4 ต. บ้านเป้า อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

- ความชำนาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น : ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม อาหารพื้นบ้าน

ลักษณะภูมิปัญญา : ผู้นำในศาสนาพิธี ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนาแบบล้านนา (ภาคเหนือ)

